

Oponentský posudek praktické části diplomové práce BcA. Bronislava Studeníka

Fakulta restaurování Univerzity Pardubice
Ateliér restaurování a konzervace nástěnné malby, sochařských děl a povrchů architektury

Téma praktické části práce:
Restaurování polychromované štukové plastiky Adama
z kaple sv. Isidora v obci Křenov

Po stručném úvodu, který krátce představuje náplň práce vycházející ze zadání, se student v následujících dvou kapitolách věnuje základním údajům o památce a jejímu popisu, včetně základních dat vztahujících se jak k plastice samotné, tak sochařské výzdobě přízemí kaple i historii kaple a její komplexní výzdobě. Popis je vcelku zevrubný, přehledný a vystihující charakteristické znaky architektury a jejího vnitřního členění, včetně barevného pojednání jednotlivých architektonických prvků. Stejným způsobem představuje sochařskou část výzdoby, chybí zde však konkrétnější ikonografická vazba a souvislosti s ostatními plastikami v dalších nikách. Student zmiňuje pouze protějškovou plastiku Evy. Je to škoda, protože si čtenář tak nemá možnost vytvořit ucelenou představu o kapli a její výzdobě jako o kompaktním ideovém celku. V této části práce prakticky chybí poznámkový aparát. Jsou zde uvedeny pouze dvě poznámky formou indexů předřazených konkrétním odstavcům. Z formátu textu není zřejmé, zda jde o citace, parafráze nebo vlastní úvahu. V uvedeném seznamu použité literatury zdroj, ze kterého by student mohl čerpat historická data, nenajdeme. V seznamu pramenů jsou uvedeny pouze webové stránky farnosti a jako archivní pramen pouze blíže nespecifikovaná kniha počtů svatoisidorského bratrstva se zápisy od r. 1744-1872. U webových stránek není uvedeno datum čerpání informací.

Restaurátorský průzkum student dělí na invazivní a neinvazivní. V rámci vizuálního průzkumu detailně popisuje současný stav plastik Adama a andělka i niky jak z hlediska strukturální soudržnosti, tak povrchových úprav. Popisuje i stav místy odhalené kovové výztuže, která se objevuje v destruovaném materiálu štuky. Problematice koroze kovové armatury a její sanace se pak věnuje v teoretické části diplomové práce. Součástí neinvazivního průzkumu je i prohlídka povrchu díla ve světle UV lampy, typ lampy a vlnová délka uvedeny nejsou. Dle silné luminace některých partií povrchu student usuzuje, že se může jednat o organické látky přítomné ve fragmentárně dochovaném plošném nátěru na torzu polychromních úprav. V invazivní části průzkumu navazuje na výsledky vizuálního pozorování a cíleně vede stratigrafické sondy ve vrstvách povrchových úprav a následně odebrá mikrovzorky pro laboratorní analýzy. V sondážním průzkumu se snaží identifikovat nejstarší barevné vrstvy povrchové úpravy, vývojové fáze barevných úprav povrchu, jejich počtu a v neposlední řadě definovat i stav dochování. Podrobný popis chemicko-technologického průzkumu zpracovala laboratoř školy. Metodami, užitými v této části průzkumu byla optická mikroskopie v bílém a UV světle pro charakteristiku povrchových úprav a skenovací elektronová mikroskopie pro prvkovou analýzu vrstev. Stratigrafie barevných souvrství je dokumentována a charakterizována v přiložené grafické a fotografické dokumentaci.

Ve vyhodnocení průzkumu student shrnuje jeho dílčí výstupy a velmi podrobně sestavuje celkový obraz o díle, jeho materiálovém složení a užitých technologiích i o proměnách, kterými dílo v průběhu času prošlo.

V následující kapitole uvažuje o koncepci restaurátorského zásahu, která, co se týká metod, techniky a technologie, vychází ze společné koncepce restaurování kaple jako celku, která byla stanovena po vyhodnocení průzkumu v roce 2012 a následně po zpracování výsledků rozšířeného průzkumu.

Jak student uvádí, koncepce komplexního restaurátorského zásahu byla volena jako spíše konzervační. Nejsem si úplně jist, zda lze zvolený a následně aplikovaný koncept nazvat spíše konzervační, neboť vlastní zásah představuje i snímání druhotných, mladších barevných vrstev. Konzervační přístup se týká spíše až práce s odhalenou nejstarší barevnou vrstvou polychromování. I v konceptu uvažovaná a při zásahu realizovaná, v podstatě velmi důsledná plastická retuš včetně dílčích rekonstrukcí, je již za hranou čistě konzervačních metod. To však nic nemění na skutečnosti, že provedení plastických retuší je velmi precizní a v místech dílčích rekonstrukcí přesvědčivé. Stejně

důkladné je i strukturální zpevnění štku a upevnění uvolněných částí barevné vrstvy polychromování. Před tmelením defektů ve štku byla provedena i inhibice odhalených korodovaných armatur. Barevná retuš, realizovaná podle konceptu, se soustředí především na tmelené a doplňované plastické partie, a na potlačení barevně rušivých míst originálního povrchu, který je, de facto, finální vrstvou podkladu, na kterém se polychromní vrstvy zachovaly pouze v torzu. Barevné retuše ve fragmentech dochovaného původního polychromování byly retušovány z cílem dosáhnoutí maximální barevné jednoty těchto drobných torz, snahou byla však jejich snadná odlišitelnost. Podle navrženého konceptu byla retuš tmelených částí prováděna v první fázi pomocí práškových pigmentů pojených akrylátovou disperzí velmi slabé koncentrace, dokončena opět pigmenty, tentokrát v arabské gumě. Defekty v originální barevné vrstvě byly retušovány pigmenty pojenými arabskou gumou, retuš ztmavělých míst v partiích originálního odhaleného štku probarvenou vápennou lazurou. Diskutabilní je možná zvolení na vlhkost citlivého média, jakým je arabská guma. Je pravdou, že vzdušná vlhkost prostředí je v kapli vysoká, takže by tento materiál mohl na tuto skutečnost negativně reagovat. Na druhou stranu, s přihlédnutím k velmi malé koncentraci média a lazurní aplikaci retuší si osobně myslím, že toto nebezpečí není zase tak příliš velké. Osobně mám zkušenost s retušemi nástěnných maleb akvarelovými barvami v prostředí, kde je vzdušná vlhkost relativně vysoká po většinu roku a kde v přechodných obdobích dochází i k prudším teplotním a hlavně vlhkostním výkyvům. Na retuších nejsou ani po třiceti, čtyřiceti letech viditelné proměny. Problém je samozřejmě s místy kam se dostává zatékající voda, nebo kde jsou retuše permanentně vystaveny působení vzlínající vlhkosti. Nika s plastikou je ale umístěna poměrně vysoko a projevy ve zdivu vzlínající vlhkosti pozorovatelné nejsou. Podle informací studenta otázka přítomnosti vodorozpustných solí ve zdivu a v plastice samotné řešena nebyla. Bohužel v práci jsem nikde nenašel záznam dlouhodobějšího monitoringu, kde by bylo možné sledovat vlhkostní i teplotní křivku a kritická období, kdy dochází k eventuální kondenzaci vzdušné vlhkosti.

Práce je, z hlediska metodiky přístupu přehledně uspořádána, psaný text poměrně kultivovaný, s nepříliš velkým počtem gramatických chyb, obrazová a grafická dokumentace dostatečně vypovídající. Trochu mi chybí důkladnější a bohatší práce s literaturou a prameny. Například u předpokládaného autorství plastické výzdoby interiéru kaple jako dílenského okruhu kolem Baltazara Fontany, vychází student z formálního rozboru díla. V rámci komparace uvádí jako jediný příklad štukovou výzdobu knihovny na Klášterním Hradisku v Olomouci. Zda k závěru o autorství došel sám nebo zda jde o čerpání z jiných zdrojů, není jasné. Jakákoliv poznámka směřující ke zdroji v textu chybí.

Vlastní restaurování je, podle mého názoru, na velmi dobré úrovni.

Práci doporučuji k obhajobě a hodnotím stupněm výborně minus až velmi dobře. Definitivní stupeň hodnocení bych si dovolil stanovit podle průběhu obhajoby.

Jaroslav J. Alt

V Trstěnici dne 18. 9. 2014

Oponentský posudek teoretické a experimentální části diplomové práce Bronislava Studeníka: „Restaurování polychromované štukové plastiky Adama z kaple sv. Isidora v obci Křenov“

Teoretická a experimentální část diplomové práce se zabývá řešením praktických konzervačních požadavků bezprostředně souvisejících s částí restaurátorskou - ochranou železné výztuže štukových plastik, které byly předmětem restaurování. Vedle praktického významu vytváří dobrý komunikační základ pro budoucí mezioborovou spolupráci restaurátora a technologa. Autor si je vědom nutnosti této spolupráce a pregnantně ji vyjadřuje ve své práci. Není ale jasné, zda k této spolupráci došlo v dostatečné míře již během řešení diplomové práce, což se místy projevuje ve zjednodušeném vnímání korozní problematiky. Působení korozních inhibitorů je posuzováno samostatně na ocelových kuponech, nikoliv jako systém kov-štuk. Je to ovšem pochopitelné a omluvitelné vzhledem k rozsahu a zaměření práce, kdy prvotní orientaci bylo nutné získat na jednoduchém modelu. Na druhou stranu je otázkou, zda mechanismus inhibice v izolovaném systému není odlišný. Mezi vybranými inhibitory je totiž pouze jeden určen pro ochranu ocelové armatury v betonu. Domnívám se, že v teoretické části mohl autor využít více než jeden odborný článek o této problematice.

Z hlediska experimentálního předpokládám, že zkorodované vzorky oceli použité pro experiment měly stejnou korozní minulost a alespoň přibližně stejný obsah a složení korozních produktů. Pro orientační porovnání viskozit aplikačních roztoků bych doporučil výtokový pohárek s menším otvorem, aby bylo dosaženo větší výtokové doby, tím pádem také větších rozdílů v měření a menší chyby. Domnívám se, že výpovědní hodnota měření metodou UV-VIS pro posouzení ochranného účinku inhibitorů je spíše orientační. Postrádám zde také odkaz na literaturu a informaci o spektrální oblasti měření. Použití samotných inhibitorů na pohledové ocelové prvky považuji pouze za krátkodobé ošetření.

Problematika štuky by si zasloužila také více pozornosti, ale to by mohlo být na další diplomovou práci. Jedná se zejména o obsah solí a hlavně korozních stimulátorů. Autor v teoretické části uvádí v souvislosti s mechanismem koroze některé z nich, např. chloridy. Není uvedeno, zda předmětná plastika nějaké chloridy obsahovala. Přípustný obsah chloridů je uveden v technickém listu pro Ferrogard.

Teoreticko-experimentální část této diplomové práce nelze samozřejmě posuzovat jako práci z oblasti korozního inženýrství, ale jako potřebnou exkurzi do problematiky a jako osvědčení schopnosti restaurátora provést orientační ověření vhodnosti nových materiálů pro jeho praktické potřeby. Domnívám se, že z tohoto pohledu autor tento požadavek rozhodně splňuje a doporučuji práci hodnotit „velmi dobře“(2).

V Praze 17. 9. 2014

Ing. Jan Josef